

تحلیل جرم شناختی ازدواج سفید

رقیه عبدی^۱، عصمت غزنوی^۲، نرجس غزنوی^۳

^۱ کارشناسی ارشد مطالعات زنان (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی ارشد الهیات فقه و مبانی حقوق اسلامی

^۳ کارشناس ارشد نهج البلاغه (اصول دین و معارف علوی)

Dffp۷۰۷۰@gmail.com

چکیده

یکی از عناوین مجرمانه ای که در کشور ایران، به واسطه ی اسلامی بودنش، مورد جرم انگاری و کیفر گذاری قرار گرفته، مجموعه افعال جنسی حرام است. از جمله پدیده هایی که در چند سال اخیر در کشور ایران رایج گشته است و به طرز غیرمستقیم و در لایه های زیرین اجتماع می تواند امنیت روحی و روانی شهروندان را خدشه دار کند، ازدواج سفید است. تا چندین سال قبل مهم ترین آسیبی که خانواده های ایرانی را مورد تهدید قرار می داد، پدیده ی طلاق بود. گرچه افزایش سن ازدواج، بی رغبتی جوانان به ازدواج و عدم تمایل به فرزندآوری (و در نتیجه کاهش جمعیت) هم در مراحل بعدی قرار می گرفت. اما پدیده ای که در چندین سال اخیر، علی الخصوص از سال ۱۳۹۳، با ظهورش موجبات آسیب پذیرتر شدن خانواده ها را ایجاد کرده است، ازدواج سفید خصوصا در بین افراد دارای تحصیلات است. در بررسی حقوقی ازدواج سفید به نکات فراوانی از جمله تدلیس، زنا، طفل نامشروع، جرائم منافی عفت بر می خوریم که در تمامی این موارد قانون مجازات اسلامی دارای قوانینی خاص می باشد لذا بررسی این موارد از اهمیت فراوانی برخوردار می باشد.

واژه های کلیدی: جرم انگاری، خانواده، ازدواج سفید

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه و بیان مساله

در تمام ادیان و مذاهب، ازدواج دارای اهمیت و آداب و ارکان خاص خود می باشد و دین اسلام نیز با تمام مذاهب و انشعابات خود از این قاعده مستثنا نیست و به نکاح و نتایج و ثمرات آن بی تفاوت نبوده است و نخواهد بود. در فقه امامیه ازدواج صحیح سه نوع می باشد؛ ازدواج دائم، موقت یا متعه و ملک یمین ولی اهل سنت ازدواجی را قبول دارند که به صورت دائم است و از تمام ارکان و شرایط نکاح صحیح برخوردار باشد؛ بنابراین، ایشان با استناد به اینکه ازدواج متعه تمام ارکان و شرایط نکاح صحیح را دارا نمی باشد، آن را فاسد یا باطل می دانند.

امروزه در کشورهای اسلامی، ازدواج های نوظهور و جدیدی پا به عرصه وجود نهاده اند که برخی تابع تمام ارکان و شرایط نکاح صحیح از دیدگاه فقه اسلامی نیستند؛ از جمله این ازدواج ها می توان به ازدواج مسیار، عرفی، سری، مدنی، نکاح جهادی، سفید و معاطاتی اشاره نمود [۱]. ریشه عبارت "ازدواج سفید" نوعی حرمت زدایی از جامعه و عادی کردن نوعی رابطه ی نامتناسب با فرهنگ دینی ایرانی است که برای دور کردن افراد جامعه از سبک زندگی اسلامی ایرانی تلاش می کند و مشروعیت اجتماعی و حقوقی ندارد. بهترین اصطلاح برای معضل اجتماعی "ازدواج سفید" «هم باشی و هم خانگی» است [۲]. این اصطلاح در چند سال اخیر بسیار شیوع پیدا کرده بویژه در بین افرادی که تحصیل کرده می باشند و باید گفت که این امر نشأت گرفته از کلان شهرهاست. به بیان واضح تر باید گفت: زندگی مشترک میان زن و مرد بدون انشای صیغه عقد دائم یا موقت که طرفین فارغ از مراسم های شرعی و عرفی با رضایت یکدیگر زندگی را شروع می کنند، ازدواج سفید است. تعریفی که برای معاشرت زوجه یا ازدواج سفید، همباشی یا همخانه کرده اند به این گونه است که زندگی مشترک میان زن و مرد بدون انشای صیغه عقد دائم یا موقت که طرفین فاقد از مراسم های شرعی و عرفی با رضایت و توافق، زندگی خود را در مکان مشترک آغاز می کنند. در این ازدواج قطعاً قصد زندگی وجود دارد اما مدت آن مشخص نیست. موضوعیت در ازدواج سفید رابطه بین زن و مرد است، هرچند در غرب بین ۲ مرد یا ۲ زن (همجنسگرا) بحث ازدواج سفید هم مطرح می شود. اما در کل خواستگاه اولیه که در سال ۱۹۶۰ بین زن و مرد در اروپا مطرح شد، این نوع ازدواج را به زندگی در گناه بیان می کردند و این نشان می دهد که وقتی غربی ها این اصطلاح را در دهه ۶۰ بیان می کردند برای این نوع زندگی در حقیقت "عدم پذیرش در اجتماع" وجود دارد.

برخی معتقدند زندگی به صورت "هم باشی" مانند صیغه ی طولانی مدت است و لازم نیست در برابر آن نگرانی وجود داشته باشد. این دیدگاه قابل دفاع نیست، زیرا ازدواج یک عقد است و نیاز به دو اراده و دو قصد برای تحقق آن دارد. ازدواج بدون لفظ از نظر فقهی "نکاح معاطی" نام گرفته است که از نظر فقها، چنین ازدواجی باطل است و نمی توان توجیه شرعی برای آن توصیف کرد. نکاح معاطی، ازدواجی است که به منظور تشکیل خانواده، حق تمتع و رابطه ی زناشویی بین زن و مرد منعقد می شود اما فاقد ایجاب و قبول لفظی است. شرعی و قانونی بودن ازدواج سفید در این مفهوم بستگی به درستی عقد نکاح براساس معاطات دارد. امام خمینی در تعریف نکاح معاطاتی می فرماید: "فلو تقاول الزوجان و قصدا الازدواج ثم انشاته المرء بذهابها الی بیت المرء بجهیزتها مثلا و قبل المرء ذلک بتمکینها فی البیت لذلک تحققت الزوجیه المعاطاتیه" اگر زن و مرد با هم گفت و گو و قصد ازدواج کردند و زن با رفتنش به خانه ی مرد، مثلا همراه جهیزیه، زوجیت ایجاد کند و مرد نیز زوجیت زن را با تمکین زن در خانه اش بپذیرد، در این صورت ازدواج معاطاتی صورت می گیرد. برخی در تعریف نکاح معاطاتی بیان می کنند: "نکاح معاطاتی یعنی نکاحی که صرفا به اعلام توافق و تراضی طرفین بسنده می شود و فاقد ایجاب و قبول لفظی باشد". از این رو در ازدواج، صرف رضایت قلبی دختر و پسر کفایت نمی کند، علاوه بر این در ماده ی ۱۰۶۲ قانون مدنی ایران آمده

است: نکاح واقع می شود به ایجاب و قبول به الفاظی که صریحا دلالت بر قصد ازدواج نماید. یعنی به لحاظ حقوقی باید صیغه ی عقد ازدواج بیان شود و ایجاب و قبول لفظی باشد، مگر در حالت عجز از تلفظ، البته این به معنای سخت گیری در امر ازدواج نیست. لفظ و سایر شرایط مثل مهریه، نفقه و... همگی نشان دهنده ی عظمت و اهمیت این پیمان مقدس است؛ پیمانی که نباید آلوده شود.

برخی دیگر نیز معتقدند "هم باشی" نباید با دیگر اشکال قانونی، شرعی و عرفی زندگی مشترک بدون ثبت رسمی از جمله ازدواج حقوق مشترک، نکاح معاطاتی، نکاح عرفی و اتحاد مدنی اشتباه شود. عوامل ایجاد پدیده ی "هم باشی و هم خانگی" عبارتند از: ضعف اقتصادی، تورم خارج از قاعده و ناتوانی بعضی از شهروندان در قبال تامین مخارج زندگی و تشکیل زندگی مشترک و تاخیر در سن ازدواج زمینه ساز ایجاد این پدیده ی اجتماعی هستند. عامل دیگر، وجود زنان مطلقه و به نوعی بیوه در جامعه است. وقتی آمار طلاق به حدی رسیده که تحمل آن برای جامعه بیش از توان و حاد است، آن وقت گرایش به "هم باشی" به خصوص نزد کسانی که باور و اعتقاد درونی و دینی لازم را ندارند، افزایش می یابد.

یکی از ویژگی های ازدواج سفید علاوه بر زندگی مشترک این است که در جایی ثبت نمی شود. زن و مرد وظیفه و تعهدی در قبال یکدیگر ندارند و هر زمان خواستند از یکدیگر جدا می شوند. بین این دسته افراد و افرادی که ازدواج رسمی می کنند، تفاوت زیادی وجود دارد. هیچ حمایت قانونی برای این افراد وجود ندارد ولی برای کسانی که به صورت رسمی ازدواج کرده اند، قوانین حمایتی بسیاری وجود دارد. در این سبک ازدواج ها که نوعی رابطه ی آزاد و بدون قید و شرط است، اگر فرزندی متولد شود، هیچ قانون حمایتی و حق و حقوقی برای حمایت و سرپرستی این نوع فرزندان و چنین مادرانی وجود ندارد. از طرفی در برخورد با ناهنجاری ازدواج سفید و پاسخ به این سوال که آیا می توانیم در این حوزه جرم انگاری کرد یا خیر، نظرات مختلفی وجود دارد. با توجه به یک نظر با جرم انگاری این ناهنجاری مخالف شده است و این گروه اصل حداقلی بودن حقوق جزا را مورد استناد قرار داده اند و معتقدند که در هر زمینه ای نباید ورود کیفری صورت گیرد بلکه جرم انگاری در برخورد با ناهنجاری های جامعه به عنوان آخرین راه حل باید انتخاب شود.

ازدواج سفید یا باهم باشی یک پدیده نوظهور ضد فرهنگی است که اشاره به نوعی از زندگی فارغ از قواعد اخلاقی و شرعی دارد و در آن دختر و پسر بدون انجام ازدواج شرعی و رسمی با یکدیگر زندگی می کنند و حتی از انجام روابط جنسی نیز ابایی ندارند. این پدیده ضد خانواده که در طی دهه های گذشته در بین جوامع اروپایی و آمریکایی رواج یافته بنا بر آمارهای مراکز مطالعاتی غرب موجب بروز آسیب های شدید اجتماعی در این دست کشورها شده که از جمله آنها می توان به افزایش تصاعدی نرخ سقط جنین و تولد کودکان نامشروع و رها شده در خیابان اشاره کرد. [۳]

در ادامه با اشاره به پیامدهای ازدواج سفید باید اظهار کرد که: رنگ باختن کلیشه های جنسیتی، آزادی انتخاب بر بدن و روابط جنسی، سرد شدن نسبت به ازدواج رسمی، طرد اجتماعی و ترس از پیگرد قانونی پیامدهایی بودند که از سوی افراد عنوان شده بودند. مهمترین دلیلی که این افراد در مورد روی آوردن به این ازدواج ذکر می کردند نیز عدم اعتقاد به ازدواج رسمی، آزادی انتخاب و حق بر بدن، عدم امنیت شغلی و درآمد کافی، آشنایی بیشتر و عدم اعتماد بوده است.

تاریخچه ازدواج سفید در جهان

یکی از علل گسترش هم خانگی، تضعیف بنیانهای فلسفی ازدواج در کشورهای غربی بوده است امروزه در نظر جوانان این کشورها، دو مفهوم تعهد به زندگی و تعهد به ازدواج با همدیگر تفاوت دارند. در حالی که در دهه ۱۹۶۰ در همه کشورها هم

خانگی امری بسیار نادر و کمیاب بود، امروزه در سراسر اروپا و آمریکا، به خصوص در میان نسلهای جوان تر، به طور چشمگیری در حال افزایش است. به طور مثال، در آمریکای دهه ۱۹۷۰ نزدیک به ۴۰۰ هزار زوج در قالب الگوهای هم خانگی زندگی میکردند؛ این در حالی است که برطبق آمارهای سال ۲۰۱۰، بیش از ۷ میلیون زوج در آمریکا در قالب هم خانگی با یکدیگر زندگی می کنند [۴]

امروزه ازدواج در حال تضعیف شدن و الگوهای هم خانگی در حال تقویت شدن است. به طور مثال، شاخص ها در کانادا کاهش شدید میزان ازدواج در چند دهه اخیر را نشان میدهد. در این کشور، میزان ازدواج زنان تا ۵۰ سالگی از بیشتر از ۹۵ درصد در سال ۱۹۶۵ به کمتر از ۶۰ درصد در سال ۲۰۰۳ رسیده است. در مقابل، میزان هم خانگی در کانادا رشدی ۳۰۰ درصدی داشته است و از ۱۵ درصد در اواخر دهه ۱۹۶۰ به نزدیک ۵۰ درصد در سال ۲۰۰۰ رسیده است. هر چند هم خانگی در اروپا پدیده ی جدیدی نیست و پیش از انقلاب جنسی دهه ۱۹۶۰ نیز به علل گوناگون در برخی جوامع اروپایی یافت می شد. در آن زمان عملی غیرقانونی، مشمول مجازات و البته نادر بود. شواهد تحقیق کایرنان ، نشان میدهد که در دوره های اولیه پیدایش هم خانگی غالبا افراد فقیری که توانایی ازدواج نداشتند، وارد اینگونه روابط میشدند و مشکلات اقتصادی یکی از مهمترین علل شکل گیری آن بود. عده ای دیگر نیز به سبب مشکلات بعد از جدایی یا مرگ شریک زندگی خود وارد این روابط میشدند. به طور مثال، نیوهرتس از آلمان گزارش می دهد که پس از جنگ جهانی دوم در این کشور زنان میانسال بعد از طلاق یا مرگ شریک زندگی خود غالبا هم خانگی را به ازدواج مجدد ترجیح می دادند؛ چون نمی خواستند حقوق دوران بیوگی آنها که دولت پرداخت می کند، قطع شود. اما از دهه ۱۹۶۰ به بعد در اروپا، این بار نه صرفا افرادی با شرایط خاص بلکه گروه های متفاوتی از مردم به سمت این شکل از رابطه ها رفتند و به تدریج هم خانگی در میان بیش تر طبقات و گروه های اجتماعی رواج یافت اما امروزه هم خانگی نه تنها در کشورهای توسعه یافته که حتی در کشورهای در حال توسعه نیز در حال فراگیر شدن است. مثلا در برزیل در سال ۱۹۷۰ فقط ۷ درصد از جوانان رابطه هم خانگی داشتند اما در سال ۲۰۰۰ این رقم به نزدیک ۴۰ رسیده است و هم خانگی در آرژانتین و ونزوئلا در سال ۲۰۰۰ به حدود ۵۰ درصد رسیده است و در کشورهای کوبا و کلمبیا نیز امروزه بیش از ۶۰ درصد جوانان رابطه هم خانگی دارند. در این بین، هم خانگی و تغییرات الگوی خانواده، هرچند دیر، به آسیا هم رسیده است. فرایند جهانی شدن، گسترش سرمایه داری و اشاعه فرهنگی ارزشهای مناطق دیگر هم خانگی را به آسیا نیز کشانده اند. هم خانگی در ژاپن در سالهای اخیر افزایش یافته است. ایواسا و تسویا در سال ۲۰۰۶ در تحقیقی از زنان ۲۰ تا ۳۴ ساله در ژاپن به این نتیجه رسیدند که نزدیک به ۲۰ درصد پاسخگویان هم اکنون رابطه هم خانگی دارند. در کشور ترکیه در بخش های مدرن آن از جمله استانبول، هم خانگی به ویژه در میان جوانان رواج دارد. در قانون ترکیه مجازاتی برای زوج های هم خانه وجود ندارد. اما اردوغان بعد از قدرت گرفتن حدود ۷۵ درصد از خوابگاه های مشترک دانشجویی را تعطیل یا جدا کرد که با اعتراضات گسترده از سوی منتقدان داخلی، مانند سکولارها و فمینیست ها روبه رو شد و در خارج از کشور از سوی اتحادیه اروپا متهم به دخالت در حریم خصوصی افراد بزرگسال شد. با وجود این، در ترکیه نیز این نوع روابط به دلیل نبود ممنوعیت قانونی رواج دارد؛ اما به دلیل فبح اجتماعی آن به ویژه در مناطق سنتی و مذهبی، پنهانی است و کمتر اظهار می شود. اما در بخش های مدرن سکولار محدودیتی نیست. در کشور مصر در صورت کشف چنین رابطه ای ۲ سال زندان برای زنان وضع شده است ولی به گونه ای از سوی سیستم تحمل می شود. با حاکمیت ادیان ابراهیمی اسلام، مسیحیت و یهودیت در خاورمیانه، زندگی مشترک بدون ازدواج نوعی گناه محسوب می شود. اما با

توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی خاورمیانه، در کشورهایی مانند تونس و لبنان در بخش شهر نشین و مدرت بیروت، این نوع زندگی در میان جوانان رایج است [۵]

تاریخچه ازدواج سفید در ایران

کشور ایران نیز از تغییرات اجتماعی فرهنگی جهان مصون نمانده است، به گونه ای که خانواده های ایرانی نیز با قرار گرفتن در فرایند نوسازی در عرصه های گوناگون و از جمله مناسبات بین دو جنس، در فرایند کشمکش فرهنگی الگوهای سنتی و مدرن، وارد مرحله انتقالی شده اند و ضمن حفظ برخی از عناصر سنتی خود، برخی ویژگی های جامعه جدید را نیز دریافت کرده اند. تغییرات ارزشی در ایران در سالهای اخیر بر مناسبات اجتماعی تأثیرگذار بوده و تبعات متعددی برای جامعه به همراه داشته است. در سالهای اخیر، زندگی مشترک پنهانی بدون ازدواج دور از چشم قانون در ایران در شهرهای بزرگ رایج شده است. ازدواج سفید در ایران به زندگی مشترک یک زوج بدون هیچگونه قرارداد شرعی یا قانونی گفته می شود. طبق آمار غیررسمی، ازدواج سفید در شهرهای بزرگ ایران در حال گسترش است؛ ولی ماهیت پنهانی این نوع زندگی مشترک دسترسی به آمار در این باره را مشکل می کند. [۶]

روزنامه جهان صنعت در تاریخ ۲۵ مرداد ۹۳ در گزارشی از "افزایش هم خانگی مجرد های غریبه" و "زندگی سفید" در تهران خبر داده و آن را یک "ضرورت اقتصادی موقتی برای گذراندن زندگی" توصیف کرده بود. سیاوش شهریور، مدیر کل امور اجتماعی و فرهنگی استانداری تهران، در شهریور ماه سال ۹۳ ضمن انتقاد از "بزرگنمایی" درباره "ازدواج سفید" گفته بود که در این باره آماری در اختیار ندارد. وی همچنین از نهایی شدن طرح "اعتلای خانواده پایدار" برای مقابله با "ازدواج سفید" خبر داده و گفته بود که این طرح براساس سیاست های جمعیتی ابلاغ شده از سوی رهبر جمهوری اسلامی تهیه شده است. این در حالی است که مرتضی میرباقری، قائم مقام سابق وزیر کشور در امور اجتماعی و فرهنگی، به تغییر سبک زندگی و عرفی شدن این نوع ازدواج اشاره کرده بود. مرتضی میرباقری گفته بود: "رابطه ثبت نشده و بدون قاعده زن و مرد از گذشته به این شکل وجود داشته است؛ اما در حال حاضر این موضوع شکل عرفی به خود گرفته، هر چند هنوز در کشور ما فراگیر نشده است". روزنامه ابتکار نیز در تاریخ ۱۶ اردیبهشت سال ۹۳، در گزارشی، مشکلات مالی، محک زدن رابطه، نداشتن اعتقاد به ازدواج و هزینه بالای مسکن را از جمله دلایل ترجیح "ازدواج سفید" بر ازدواج رسمی ذکر کرده بود. [۷]

یافته های این پژوهش حاکی از آن بود که اکثر زنانی که وارد این نوع روابط شده بودند، در دراز مدت تمایل داشتند ازدواج رسمی داشته باشند؛ یعنی ازدواج سفید را عاملی برای تسهیل ازدواج رسمی و درگاهی برای آشنایی قبل از ازدواج رسمی می دانستند و در در زمان حاضر به دلیل فراهم نبودن شرایط اقتصادی-اجتماعی و حقوقی تن به ازدواج سفید داده بودند. این در حالی بود که مردان تمایل کمتری به ازدواج رسمی داشتند یا اینکه قصد ازدواج با هم خانه شان را نداشتند. برقراری رابطه جنسی و از بین رفتن باکرگی با توجه به اهمیت این موضوع در عرف و عقاید دینی منجر میشود به اینکه زنان نتوانند با هر طیفی ازدواج کنند یا به مشکل بر خورده (و در مواردی مجبور به ترمیم باکرگی شوند) و دایره انتخاب هایشان تنگ تر و محدودتر شود و بار فرهنگی و مذهبی باکرگی سبب می شود که روابط هم خانگی ادامه یابد و درصد ازدواج رسمی برای افراد، به ویژه زنان، کاهش یابد. معمولا در روابط هم خانگی اجاره یا رهن منزل یکی از مسائلی است که از سوی طرفین توافق می شود که هزینه های آن را مشترک بپردازند. با توجه به رکود بازار مسکن، مشکلات اقتصادی و وجود مسکن ارزان از قبیل مسکن مهر در این حوزه، بنگاه های معاملاتی و صاحبان خانه سکوت اختیار کرده، با وجود آگاهی از غیرقانونی و غیرشرعی

بودن روابط هم خانگی، اقدام به اجاره یا رهن دادن مسکن به زوجین می کنند. از سوی دیگر، وجود آپارتمان نشینی به دلیل محدود بودن روابط همسایگی و عدم شناخت افراد در واحدهای یک ساختمان مسکونی بر خلاف محله گرایی حاکم بر گذشته نوعی گمانی به وجود می آورد که روابط رسمی یا غیر رسمی زوجین برای ساکنان ساختمان مهم و حتی قابل شناسایی نیست [۸].

در سال ۹۶ ازدواج حدود یازده درصد کاهش یافته در حالی که میزان طلاق ۶ درصد نسبت به سال گذشته افزایش داشته است. یکی از دلایل کاهش ازدواج رسمی هم خانگی یا همبashi است. به دلایل متعدد اقتصادی و اجتماعی جوانان به دلیل آن یعنی ازدواج سفید را برمی گزینند. ترس از طلاق در میان جوانان به ویژه در میان زنان و عواقب مانند سرنوشت فرزندان، قضاوت های تنگ نظرانه افراد جامعه نسبت به طلاق و زنان مطلقه، احساس بیگانگی، نداشتن پشتوانه اقتصادی، مهریه و نامنی و ناراحتی سبب شده است که ازدواج سفید راهکاری منطقی برای برخی جوانان دیده شود. زنان به ویژه با قدم نهادن در عرصه ازدواج رسمی در ساختار قانونی مورد تبعیض های جنسیتی نداشتن (شروط ضمن عقد) حق برابر طلاق، حضانت فرزند و ... واقع میشوند و این موضوع دلیل جدی گزینش ازدواج سفید به عنوان بدیلی برای ازدواج رسمی است. [۹]

تسهیل رابطه جنسی در ازدواج سفید عامل جذابیت برای جوانانی است که به دلایل متعدد نتوانسته اند ازدواج رسمی داشته باشند. فرزندآوری در اینگونه روابط هدف نیست؛ اما مطابق شواهد حاصل از پژوهش به دلیل ناآگاهی جنسی و شیوه های ضد بارداری و دسترسی نداشتن به وسایل پیشگیری، بارداری های ناخواسته صورت می گیرد. همین موضوع شیوع سقط جنین غیر قانونی را افزایش می دهد و این امر به نوبه خود سلامت جسمی و روانی زنان را به طور جدی تهدید میکند. در صورت تولد فرزند به ندرت از آنها نگهداری میشود و اتفاقات تلخی مانند رها کردن فرزندان به وقوع می پیوندد. از سوی دیگر، سقط جنین به دلیل محدودیت قانونی و شرایط سخت برای زنان بارداری که رابطه هم خانگی داشتند غیرقانونی انجام می شود که معمولا در محیط های غیربهداشتی و به صورت مخفیانه صورت میگیرد و خطراتی برای زنان نیز به دنبال دارد و بالطبع هزینه های زیادی دارد که پرداخت آن برای هر شخصی امکان پذیر نیست. [۱۰]

اما بیشترین لطمه را فرزندان چنین ازدواج هایی خواهند خورد؛ زیرا این نوع ازدواج در جایی ثبت نمی شود و سرنوشت آنان پس از تولد مشخص نیست و از حقوق اجتماعی مانند تحصیل و داشتن شناسنامه محروم اند و یا به مشکل برخورد و در صورت مشخص نبودن والدینشان از والدین طبیعی خود ارثی نخواهند برد. در کشورهای غربی، تغییر سبک زندگی و پیامدهای مالی ناشی از طلاق دلیل اصلی رواج زندگی های مشترک بدون ازدواج است؛ ولی این پدیده در ایران نوظهور است. این پدیده در ایران عمری حدود ده سال دارد و در کلانشهرهایی مانند تهران، مشهد، اصفهان و شیراز بین جوانانی رواج دارد که اکثرا بومی این شهرها نیستند و شاغل یا دانشجو هستند. بالارفتن سن ازدواج، که استقلال فردی، فکری و آزادی بیشتری را در انتخاب نوع زندگی و استقلال مالی از خانواده ها به دنبال دارد، از عوامل گسترش ازدواج سفید است. تجدد خواهی و دست و پاگیر بودن ازدواج های سنتی و نیمه سنتی برای برخی جوانان و همچنین رفع نیاز جنسی به صورت مستمر از دیگر عوامل استقبال از ازدواج سفید در میان جوانان است. به طور کلی در فرهنگ سنتی و مذهبی ایرانی، به ازدواج سفید به چشم پدیده ای وارداتی و ناپسند نگاه می شود. [۱۱]

در ایران از سال ۱۳۹۱ مرتضی طلائی، رئیس وقت کمیسیون فرهنگی شورای شهر تهران از شکل گیری خانه هایی در شمال شهر تهران خبر داد که در آن ها دختران و پسران بدون ازدواج رسمی با یکدیگر زندگی می کنند و شاید بتوان گفت که این مدل همزیستی احتمال دارد قبلا هم وجود داشته اما کسی از آن اطلاعی نداشته است [۱۲].

در اواسط سال ۱۳۹۳ این پدیده در رسانه ها سرو صدای زیادی به پا کرد و بسیاری از کارشناسان را مجاب کرده است که بحران پنهانی در مسائل جنسی وجود دارد. این ریشه های گرایش به ازدواج سفید در جوانان تحصیلکرده شکلی از زندگی در فرهنگ غرب است که با فرهنگ، شرع، قانون در جامعه ما هماهنگی ندارد و نوعی همزیستی با نامحرم است که بنیان زندگی خانوادگی را از بین برده و فقط تامین نیازهای جنسی را به خصوص برای مردان در پی دارد و هر چند که این نوع ازدواج در کشور ما آنقدر شایع نشده است اما به هر جهت نوعی زندگی بیگانه است که در فرهنگ و تمدن اسلامی چارچوب های شرعی، عرفی و قانونی را زیر پا گذاشته و زنان جامعه ما اصلی ترین قربانیان و بازندگان آن خواهند بود [۱۳].

نتیجه گیری

در شرایطی که ازدواج رسمی از نظر جوانان با توجه به هراس از آینده اقتصادی ناشدنی است، شاید ازدواج سفید که عنوانی زیبا و ذاتی نازیبا دارد به عنوان ترجیح این قشر انتخاب شود؛ پدیده ای که روالی آزمایشی و موقتی است و فاقد فواید ازدواج است و با بها دادن به بی بند و باری و رهایی از قید و بندها مسبب از هم پاشیدن بنیان خانواده می شود. در گذشته حتی در اروپا که همباشی مورد پذیرش جامعه نبود از آن با عنوان ازدواج وحشی یاد می شد و در ایران نیز از این نوع ازدواج با توجه به فرهنگ جامعه آن به عنوان آسیب اجتماعی نوپدید یاد می شود.

تجردگرایی و حتی رسیدن به مجرد قطعی به ویژه در دختران و هراس از بی خانمانی و همچنین استقلال طلبی نسبی آن ها می تواند از مهم ترین انگیزه های جوانان برای هم بالینی باشد ولی این پیوند تا زمانی برقرار خواهد بود که دوستی و عشق در بین طرفین وجود دارد و خاتمه یافتن آن به هر علتی بسیار محتمل است.

می توان گفت این پدیده محصول آشفتگی اجتماعی و نوعی سبک زندگی بیمارگونه است که علاوه بر ایجاد هویت دوگانه برای طرفین درگیر در آن و بروز انواع خشونت ها علیه زنان، آسیب های دیگری را به عنوان رهاورد به همراه خواهد داشت که عبارتند از: کاهش نرخ ازدواج در نتیجه از بین رفتن جذابیت ازدواج پس از تجربه همباشی، تنگ شدن حلقه انتخاب در صورت تصمیم به ازدواج، از دست رفتن فرصت فرزندآوری و در نتیجه بالا رفتن سن ازدواج و نیز شیوع انواع بیماری های مقاربتی که به دلیل ارتباط های جنسی ناسالم دیگر، گریبانگیر همباش ها خواهد شد؛ بیماری هایی از جمله ایدز که بیشترین احتمال را در این نوع از رابطه های غیررسمی به همراه داشته و قابل جبران نخواهد بود. اگرچه افزایش خانه های مجردی و ایجاد ارتباط آسان میان دختر و پسر باعث شده که خلأ ازدواج از بین رفته و جوانان احساس نیاز به این پیوند را نداشته باشند ولی نباید با تابوسازی امر همباشی این پدیده را انکار کرد که نتیجه این عمل انفجار ناگهانی رشد آمار این آسیب اجتماعی در آینده خواهد بود. البته که می توان با مهیا ساختن شرایط درست برای شناخت صحیح جوانان از یکدیگر و در عین حال مدیریت نیازهای جنسی از شیوع روابط نامتعارفی چون همباشی جلوگیری کرد و شیوه های منطقی هدفمند کردن رابطه جوانان و در نهایت ازدواج را در جامعه به کار بست.

منبع

- ۱- مهاجرانی، علی اصغر. (۱۳۸۹). تحول وضع زناشویی و تغییر الگوی سنتی ازدواج، علوم اجتماعی، شماره ۱۱ ص ۴۱-۵۳.
- ۲- آزاد ارمکی، تقی؛ شریفی ساعی، محمد حسین؛ ایثاری، مریم؛ طالبی، سحر. (۱۳۹۱). هم خانگی پیدایش شکل های جدید خانواده در تهران، جامعه پژوهشی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال سوم، شماره اول صص ۴۳-۷۷.
- ۳- احمدی، کامیل. (۱۳۹۷). خانه ای باز با در باز - پژوهشی جامع در باب ازدواج سفید در ایران، فصلنامه مطالعات حقوق، شماره ۲۱ صص ۱۵۹-۱۷۶.
- ۴- پور فرهادی، پریسا، علل گسترش پدیده خانواده سفید در کلان شهر تهران در سال های ۹۳-۱۳۹۲، پایان نامه کارشناسی ارشد گرایش حقوق جزا.
- ۵- سلیمی، مهدی، سلطانی، عباسعلی. (۱۳۹۲). نکاح معاطاتی و تفاوت آن با زنا، پژوهشنامه حقوق اسلامی.
- ۶- رضایی، حسن. (۱۳۹۴). ازدواج سفید یا هم باشی سیاه، دو ماهنامه فرهنگی - اجتماعی، شماره ۱.
- ۷- زراعت، عباس. (۱۳۹۲). شرح مختصر قانون مجازات اسلامی، ج ۱، چاپ دوم، تهران، انتشارات ققنوس.
- ۸- سماواتی پیروز، امیر، عدالت ترمیمی. (۱۳۸۵). تعدیل تدریجی عدالت کیفری یا تغییر آن، تهران، نگاه بینه.
- ۹- سهراب زاده، مهران؛ پرنیان، لیلا. (۱۳۹۵). سنخ بندی گرایش به ازدواج در بین دختران: مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شیراز، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره نهم، شماره ۱ صص ۸۳-۱۱۴.
- ۱۰- اسدی، محمد و هاشمی، مجید. (۱۳۹۱). بررسی پدیده طلاق و چونگی حضانت فرزندان بعد از مفارقت، فصلنامه مطالعات پلیس زن، ش ۱۶.
- ۱۱- آزاد ارمکی، تقی. (۱۳۸۰). شکاف بین نسلی در ایران، انجمن جامعه شناسی ایران ف شماره ۴ ص ۴۰-۵۵.
- ۱۲- رضایی، حسن. (۱۳۹۴). ازدواج سفید یا هم باشی سیاه، دو ماهنامه فرهنگی - اجتماعی، شماره ۱.
- ۱۳- زراعت، عباس. (۱۳۹۲). شرح مختصر قانون مجازات اسلامی، ج ۱، چاپ دوم، تهران، انتشارات ققنوس.